

מדיניות

זבולון המר: שבוי?

בטחון

משה דיין: המחדלטור

בראשית השנה היה נדמה ששולמית אלזני תהיה הדמות הבולטת החדשה במפה המדינית של ישראל. אולם אחרי הצלחה המפתיעה בבחירות מיהרה להשתלב במימסד הישן — ושוב לא הטביעה כל חותם על המאורעות. גם אריק שרון, שנראה כבעל עמדת-מפתח, לא השפיע על המהלכים, והליכוד שהקים דרך במקום באי-ביטחון גובר. לעומת זאת השפיע על מדיניות-הפנים של השנה, יותר מכל עסקן אחר, הצעיר-המיקצועני של המפד"ל, זבולון המר. אחרי שעלה כבר קודם לכן על גל דתי-לאומני, סחף ונסחף קדימה, בקצב גובר.

אחרי המכה הראשונה שהנחיתו צבאות מצרים וסוריה ביוס-הכיפורים, התאושש צה"ל ועבר להתקפת-נגד מוצלחת. אולם הוא לא התאושש מן המכה המוסרית. פולחן האלילים הצבאי נשבר. במקומו באה גישה מפוכחת, ביקורתית ועניינית יותר.

כל האלילים של 1967 עברו ביקורת ציבורית חדשה. במהלך החקירות הממלכתיות, המילחמות הפנימיות וההאשמות ההדדיות, השתנתה דמות כולם. רויך אלזני, חיים בר-לב, ישראל פלג, אריק שרון, אהרן זעירא, שמואל גזן — כולם הונחו על כף המאזניים להערכה חדשה. שתימשך בוודאי עוד זמן רב. האיש שדמותו הצבאית נהרסה סופית, וללא תקנה, היה משה דיין, שרה-ביטחון שהיה אחראי להכנת צה"ל במשך שש ורבע שנים, ולכוננות ערב המילחמה. נסתבר לא רק שבעיקבות דוגמתו האיטית חדרה לצה"ל אווירה של פוליטיזציה, מילחמת-קבוצות, התפרקות והתרופפות המידות, אלא שגם בשטח המיקצועני לא היה מסוגל להכיר שיר את הצבא, לעדכן את הדוקטרינות והמיבנה האיר-גוני. הוא היה, פשוט, חייל גרוע.

כשביל צה"ל, היתה תשל"ד שנת ההיפטרות מתקופת משה דיין — שנה של התחלה חדשה כימעט בכל השטח חים. תהליך זה יצריך תקופה ארוכה. הוא מעמיד במבחן את הרמטכ"ל החדש, מרדכי גור, ואת עוזריו הבכירים — ורק תשל"ה תראה באיזו מידה הצליחו לעמוד בו.

המר, הוא שמנע את כניסת המפד"ל לממשלת רבין, גרם לפחות זמנית לשידוד-מערכות כללי בתוך המימסד. עמד בראש ההתנחלות ההמונית בסבסטיה — אחד המאורעות הפנימיים הגדולים של השנה. תוך כדי כך נתגלה שבניגוד למנהיגי הליכוד, יש לו גייסות למיצעים.

בסוף השנה היה המר מוכן, כמו כל קוביסטוס טוב, להמיר את האסימונים הפוליטיים שהצטברו בידיו במטבע הקשה של כהונת-שר. הוא יכול היה להכתוב את תנאיו. כל לשם כך היה עליו להשיב על שאלה שליוותה את כל דרכו: האם הוא שולט בגל הלאומני שהעלה אותה, או שהגל שולט בו? האם נשאר פוליטיקאי חופשי, המסוגל לקפוץ — או שהפך שבוי בידי הכוחות שהוא עצמו שיתחרם?

עיתונות

שלמה נקדימון: החושפים

יהדות

סילוה זלמנסון: האמיצים

באחד מימי תשל"ד התכנסו כמה מומחים לכלי-התקשורת, כדי לדון בשאלה שריחפה על העיתונות הישראליית כולה: באיזו מידה שוחפים כללי-התקשורת באסון של יום-הכיפורים? באיזו מידה שיתפו מרחב פעולה עם המימסד הפוליטי לשטיפת מוח הציבור, ותרמו לשיכון הכללי — שנסתיים בהתפכחות הנוראה של יום-הדין? הקונסנזוס של המשתתפים היה שלילי ביותר. אולם במהלך השנה לא טיהרה העיתונות הישראלית את עצמה. הפרשנים, שדבריהם נתגלו ביוס-הכיפורים כדבריה-בלהריאסון, המשיכו להתפרשן. כאילו לא קרה כלום. אחדים היכו פומבית על חטא, ניחמו את עצמם וחזרו לסורם. לא הפרשנים יכלו להתחרות על תואר איש-העיתונות, אלא הרפורטרים. העיתונות תרמה רק מעט להסקת הלקחים האמיתיים של מילחמת יום-הכיפורים. אבל חבורה עקשנית של כתבים חשפה הרבה מליקויי המדינה, דאגה לזרם של מידע חיוני לאזרחים.

גם השנה עמד המאבק של יהודי ברית-המועצות שוחרי-העליה במרכז החיים היהודיים בעולם. מאבק זה הגיע למיפנה, כאשר הוכח כי הסנאטור הנרי ג'קסון צדק בהערכתו. ג'קסון, פוליטיקאי מולח, שקשר את עגלתו הפוליטית לסוסי המילחמה הקרה, עלה על העניין היהודי כימעט במיקרה. ייתכן שגם הוא הופתע כאשר עניין זה הפך אותו לאישיות בינלאומית, לכוח פוליטי במולדתו, ולמשתתף רציני במירוץ אל כס הנשיאות.

ברית-המועצות היתה זקוקה לעזרה כלכלית אמריקאית. עזרה זו טעונה אישור הקונגרס. הקונגרס רגיש מאד ללחץ יהודי. על-ידי צירוף נתונים אלה יחד, הכריח ג'קסון את ליאונרד ברז'נ'ניב וחבריו להתמקח עם וושינגטון על מדיניות-ההגירה של מדינתם — דבר שאין לו תקדים. בסוף תשל"ד התקרבו הדברים להסכם, שיפתח את השער להגירה המונית.

כל זה לא היה קורה, בלא מאבקם האמיץ של מאות בני-אדם בתוך ברית-המועצות עצמה, תוך הסתכנות ברדיפות, במאסר ממושך, בכליאה בבתי-חולים לחולי-רוח, באובדן פרנסה ובכל האמצעים האחרים אשר ביוורקרטיה שתלטנית יכולה להפעילם נגד אורח במישטר הסובייטי. מאבק זה העניק הילה לזוג פאנוב, שהגיע לישראל, ולהרבה אחרים. אך מעל לכולם בלטה סילוה זלמנסון, שהגיעה לישראל בשבוע האחרון של תשל"ד. בואה סימל את ניצחון האדם על הביוורקרטיה, ניצחון החופש על כל המיכשולים.

רבים מהם הצטיינו בעיתונות היומית, בטלוויזיה, ברדיו ובשבועון המסוים. כנציגם המצטיין זכה בתואר איש-העיתונות הכתב הפוליטי של ידעות אחרונות שלמה נקדימון, בעל סקופים רבים בריווח על חיי המיפלגות, שעור לציבור לעקוב מקרוב אחרי הנעשה בחדרי-חדרים של מוקדי-הכוח המיפלגתיים.

המיסמך המרתק ביותר שפורסם השנה בעיתונות הופיע בעהרון היריב: מעריב. היה זה יומנו של משה שרת המנוח — אוסף-גילויים שכימעט לא יאמן, שלא רבים כמוהו פורסמו אי-פעם בעיתונות העולמית. העולם כולו למד בתשל"ד מחדש מה עצומה השיבוטה של עיתונות חופשית במישטר הדמוקרטי. היה זה צמד של עיתונאים לא-יבכירים, שחקרו את הפריצה לבניין ווטרגייט בושינגטון, שיצרו את כדור-השגל אשר קיבל במהלך השנה את ממדיו האדירים, עד שקבר תחתיו את כל צמרת השילטון בארצות-הברית.

שידור

יצחק לבני: רפורמה

הכנסת

גאולה כהן: בבל"ת

למערכת-השידור היתה זאת שנה שהתחילה בתיסכול. מדיניות מוטעית של צה"ל אילצה אותה להעלים את האמת במי הראשית של המילחמה, לפגוע קשה באמינותה. אולם כתבי הרדיו והטלוויזיה נערכו במהרה לסיקור המילחמה. ירמיהו יובל ואחרים פעלו למען גילוי האמת, רון כ"ן ישי ואחרים סיכנו את חייהם למען סיקור קרבי נאמן. על אירגון החדשות שקד יצחק לבני, או מפקד גלי צה"ל, שהצליח באלתור מהיר להתאים את המכשירים לצרכים.

לכנסת השמינית היה מול: — איזון הכוחות המיקרי — והזמני — בין קואליציה ואופוזיציה יצר מתח מלאכותי, שהסתיר את רמתה הנמוכה. מבחינת היכולת האישית והסיעתית, היתה הכנסת השמינית הגרועה ביותר שנבחרה אי-פעם. מלאכת החקיקה כימעט ששבתה בה. הביקורת הפרלמנטרית המיקצוענית היתה בשפל. אף אחת מסייעותיה הגדולות או הקטנות לא היתה מצוידת באותו שילוב של כשרון פרלמנטרי, חדות פעולה ודבקות-במישמה, היוצר כוח פרלמנטרי מצטיין.

במקום הפעולה התכליתית והוויכוח הענייני, חדר לכנסת סיגנון של סערות מסובקות, פעולות-סרק לצורך יחסי-ציבור, ויכוחים לוהטים על שום-דבר. עשרות ח"כים חדשים, עסקנים בעלי כשירות נמוכה, איפיינו תכונות אלה. עלתה על כולם הח"כית הקנאית של הרוח, גאולה כהן, שגילתה כושרן מיוחד להעלות נושאים של בבל"ת. לדוגמה: הצדקת פעולתה של שרה אימנו כלפי הגר השיפחה — נושא שאכן הועלה על-ידיה כהצעה דחופה לסדר-היום בכנסת השמינית.

עם מינוי ליבני למנכ"ל רשות-השידור, החלה רפורמה ברדיו ובטלוויזיה. בסוף השנה שינו חדשות-הרדיו את דמותן השיגרתיים האפורה, קיבלו ציביון חי. חוקיות המלל הפכו תוקפניות ואמיצות יותר. קשה יותר לחולל רפורמה בטלוויזיה, שבה יש שפע של כוחות מעולים, בעלי-רצון טוב, אך מתוסכלים וכבולים. תוכנית-הטלוויזיה המצטיינת היתה סידרת שרתי לך ארצי, שהוכנה בטעם עדין על-ידי רן אלימז'ר ואליהו כהן, וניקוי ראש, בעריכת מרדכי קורשנבויים וקבוצת 200 הארץ. אך יוקרת הטלוויזיה היתה תלויה בהעזתה של קבוצת כתבים-חושפים, שרצו להפוך את הטלוויזיה למכשיר לוחם וחופשי. מול ההתנגדות הנמרצת של קנאי המימסד הפוליטי, הצלח מגמה זו, הרחבתה והעמקתה. יהיו תלויות בניכוי שיתקבל מצד המסכ"ל החדש.